

ENHET
Enheten för Vård, Utbildning och
Arbetsmarknadspolitik

HANDLÄGGARE
Joa Bergold

DATUM
2020-10-28

ERT DATUM
2020-11-12

DIARIENUMMER
20200226

ER REFERENS
2019/00088/SOF

Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM

LOs yttrande över betänkandet *Översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen, SOU 2018:88*

LO har givits möjlighet att yttra sig över LSS-utredningen. LO har noterat att flera av de centrala förslagen i utredningen som rör utformningen av och innehållet i LSS och assistansersättningen inte är ute på remiss. LO har valt att i huvudsak kommentera på de delar av utredningen som berör effekter av marknadsstyrning inom LSS-området, tillsyn och behov av åtgärder för att minska felaktig och/eller brottslig användning av gemensamma välfärdsmedel, i detta fall assistansersättning. Fackförbundet Kommunal inkommer till regeringen med synpunkter som berör anställnings- och arbetsvillkor för medlemmarna inom branschen.

Sammanfattning av LOs synpunkter

- LO stödjer utredningens förslag att det ska vara ett villkorskrav att nivåerna på anställdas lön, försäkringar och pension följer minst ett centralt kollektivavtal som tillämpas i hela Sverige för att beviljas tillstånd att bedriva verksamhet med personlig assistans.
- LO stödjer utredningens förslag att huvudmannaskapet för insatsen personlig assistans ska vara samlat istället för som i dag delat mellan stat och kommun. Utredningen föreslår att staten ska ta huvudmannaskapet. LO anser istället att det finns starka argument för att det är kommunen som bör vara huvudman för insatsen.
- LO vill poängtera vikten av att föra ett sammanhållet arbete för att minska förekomsten av välfärds kriminalitet. Utredningen har endast i begränsad utsträckning diskuterat förekomst av och åtgärder mot organiserad brottslighet inom LSS-området och assistansersättning.
- LO anser att det myndighetsgemensamma arbetet för att minska arbetslivs- och välfärds kriminaliteten bör fortsätta och att det ska bli lättare för myndigheter att dela avgörande information. LO har ställt sig positiva till förslagen i SOU 2020:35 *Åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen*. Men hårdare kontroll och tillsyn löser inte problemet med felanvändning av välfärdssystem och potentiell brottslighet, när marknadssystemen i sig skapar incitament som går på tvärs mot välfärdspolitiska mål om

POSTADRESS 105 53 Stockholm
BESÖKSADRESS Barnhusgatan 18
TELEFON 08-796 25 00 TELEFAX 08-24 52 28
E-POST mailbox@lo.se HEMSIDA www.lo.se
ORGANISATIONSNUMMER 802001-9769
BANKGIRO 368-4834 PLUSGIRO 8 50-8

Landsorganisationen i Sverige

sammanhållen, god och jämlik vård och omsorg. Därför menar LO att Lagen om valfrihetssystem, LOV, ska avskaffas.

- LO anser att styrningen inom välfärden måste läggas om från grunden – från konkurrens och marknadsutsättning till att bygga på en non-profit princip utan vinstintresse. Det skulle gynna såväl brukare som personal inom LSS-området.

Tillståndskrav för att bedriva verksamhet med personlig assistans

LO stödjer utredningens förslag att det ska vara ett villkorskrav att nivåerna på anställdas lön, försäkringar och pension följer minst ett centralt kollektivavtal som tillämpas i hela Sverige för att beviljas tillstånd att bedriva verksamhet med personlig assistans.

Huvudmannaskap för personlig assistans

LO stödjer utredningens förslag att huvudmannaskapet för insatsen personlig assistans ska vara samlat istället för som i dag delat mellan stat och kommun. Utredningen föreslår att staten ska ta huvudmannaskapet. LO anser istället att det finns starka argument för att det är kommunen som bör vara huvudman för insatsen.

Ett enbart statligt huvudmannaskap skulle i förlängningen kunna innebära att kommunernas roll som utförare inom personlig assistans minskade kraftigt och att branschen privatiseras helt. LO anser att kommunerna har en viktig funktion för att garantera en sammanhållen och jämlik omsorg med hög kvalitet. Kommunerna föreslås enligt utredningen ha fortsatt huvudansvar för andra insatser enligt LSS (bland annat korttidsboende, ledsagning, kontaktperson mm). Därför skulle det vara olämpligt lyfta ut den personliga assistansen från det kommunala ansvaret. Utredningen argumenterar själv för att det finns flera positiva effekter av ett kommunalt huvudmannaskap, bland annat ökade möjligheter att utveckla formerna för olika tjänster inom LSS.

En annan risk är att ett statligt huvudmannaskap skulle kunna medföra kraftfulla ekonomiska incitament för kommunerna att bevilja brukare personlig assistans snarare än andra insatser inom LSS. Det skulle försämma villkoren för brukare genom att minska utbudet av insatser och potentiellt förändra utformning och användning av LSS vars bredd av insatser är viktig att bibehålla.

LO anser att det är viktigt att kommunerna ges bättre förutsättningar att finansiera sitt välfärdsuppdrag, bland annat genom höjda och indexerade statsbidrag.

”Välståndsmarknader” och välfärds kriminalitet

Utredningen har haft i uppdrag att analysera vilken roll de privata anordnarna har i kostnadsutvecklingen inom assistansersättningen och personlig assistans enligt LSS. Utredningen konstaterar att det råder en kvasimarknad inom området personlig assistans och att marknadsstyrningen i kombination med en frånvaro av regleringar länge innebar att privata anordnare kunde göra stora vinster på skattemedel. Personlig assistans är i dag en av de mest privatiserade välfärdstjänsterna. Sedan 2011 har reglerna för tillstånd, verksamhet och förutsättningar att göra vinst dock stramats upp.

LO värnar medborgarnas inflytande över de välfärdstjänster de har behov av. De senaste decenniernas skattesänkningar och utveckling av marknadsmodeller prioriterats framför välfärdsreformer för jämlikhet och reellt inflytande. Ett välfärdsunderskott i form av resursbrist och minskad tillit har växt fram. Det innebär att kommunerna får det svårare att genomföra sitt grunduppdrag att skapa en sammanhållen och jämlik välfärd.

Kommunernas uppdrag försvåras även av den organiserade brottslighet som tagit sig in i välfärdssektorerna, framförallt i verksamheter som upphandlats genom Lagen om valfrihetssystem (LOV). En myndighetsgemensam rapport publicerad hos Försäkringskassan¹ pekar på att personlig assistans är en bransch som är särskilt utsatt för välfärds kriminalitet. Trots ökad reglering och minskade vinstmarginaler skapar marknadsmodellerna i branschen i kombination med bland annat ett felaktigt utformat regelverk för arbetskraftsinvandring till att en organiserad brottslighet kan slå rot. Det handlar om en ny slags brottslighet som blandar välfärds brottslighet med arbetslivskriminalitet såsom människoexploatering, svartarbete, arbetsmiljöbrott, skattebrott och ekobrott. Det urholkar ytterligare tilliten till den offentliga välfärden och försämrar förutsättningarna för en god och jämlik välfärd.

LO vill poängtera vikten av ett sammanhållet arbete för att minska förekomsten av välfärds kriminalitet. Utredningen har endast i begränsad utsträckning diskuterat förekomst av och åtgärder mot organiserad brottslighet inom LSS-området och assistansersättning. LO anser att det myndighetsgemensamma arbetet för att minska arbetslivs- och välfärds kriminaliteten bör fortsätta och att det ska bli lättare för myndigheter att dela avgörande information.

LO har ställt sig positiva till förslagen i SOU 2020:35 *Kontroll för ökad tilltro - en ny myndighet för att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen*. Men hårdare kontroll och tillsyn löser

¹ Försäkringskassan m.fl. (2020), *Strategisk rapport om hur personlig assistans och arbetstillstånd otillbörligt och systematiskt utnyttjas av organiserad brottslighet*.

inte problemet med felanvändning av välfärdssystem och potentiell brottslighet, när marknadssystemen i sig skapar incitament som går på tvärs mot välfärdspolitiska mål om sammanhållen, god och jämlik vård och omsorg. Därför menar LO att såväl vinstdrift i välfärden som Lagen om valfrihetssystem, LOV, ska avskaffas.

LO anser att styrningen inom välfärden måste läggas om från grunden – från konkurrens och marknadsutsättning till att bygga på en non-profit princip utan vinstintresse. Det skulle gynna såväl brukare som personal inom LSS-området.

Med vänlig hälsning
Landsorganisationen i Sverige

Susanna Gideonsson

Joa Bergold
Handläggare